

Adalah The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel
عدالة المركز القانوني لحقوق الأقليات العربية في إسرائيل
עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

לכבוד

המועצה הארצית לתכנון ובניה

משרד הפנים

ירושלים

ג.א.נ.

הנדון: התנגדות לתוכנית מתאר מחוזית חלקית לאזור באר-שבע (מטרופולין באר-שבע)

תמ"מ"מ 4 / 14 שינוי מס' 23

מוגשת בזאת התנגדותו של ארגון עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, לתוכנית שבנדון.

בכבוד רב,

סוהאד בשארה

עורכת דין

בכבוד רב,

הנא חמדאן

מתכנתת ערים ואזורים

”התכנון הוא מעשה אנושי עבור האדם.

המתכננים מחויבים לכל אדם המושפע ע”י המעשה התכנוני, גם אם הוא שונה, חלוק בדעותיו או בן מיעוט. התכנון ישרת גם את מי שלא שפר חלקם, או שהם מוגבלים, ובדגש מיוחד, את מי שקולם לא נשמע, יגן על זכויותיהם, ישאף לרווחתם, להעצמתם ולהגשמתם העצמית.”

סעיף 2 לאמנת המתכננים – איגוד המתכננים בישראל.

States should undertake, at the national level, all necessary measures for the realization of **the right to development and shall ensure**, inter alia, equality of opportunity in their access to basic resources, education, health services, food, **housing, employment and the fair distribution of income**. Effective measures should be undertaken to ensure that women have an active role in the development process. **Appropriate economic and social reforms should be carried out with a view to eradication all social injustices.** (ההדגשה לא במקור)

Article 8 (1): Declaration on the Right to Development

1. דיני התכנון והבנייה במדינה מסדירים את ייעודי ושימושי הקרקע בתחומים המרחביים, הכלכליים, החברתיים, התרבותיים והסביבתיים, וכמו כן ברמות השונות, הארצית, המחוזית והמקומית. בשנים האחרונות, דיני התכנון והבנייה הפכו להיות המנוע העיקרי לפיתוח כלכלי וחברתי במישורים השונים. על כך עמד כבוד השופט חשין בפרשת **אדם טבע ודין** כלהלן:

”הכול יסכימו כי לא הרי הקונצפציה של דיני התכנון כיום כהרי הקונצפציה שהייתה בעבר. דין התכנון הינו דין דינמי, ובמהלך השנים זכה לממדים ולמשמעויות שלא היו לו בעבר. איננו מדברים עוד – כבעבר – אך בשימושי קרקע

למיניהם, אלא בתפיסה סביבתית כוללת של חברה, של כלכלה ושל איכות חיים בעיר ובכפר.¹

2. דברים אלה גם משתמעים מסעיף 55 לחוק התכנון והבנייה, התשכ"ה – 1965, אשר קובע:

"המטרות של תוכנית מתאר מחוזית הן לקבוע את הפרטים הדרושים לביצוע תוכנית המתאר הארצית במחוז וכל דבר שיש לו חשיבות כללית למחוז והעשוי לשמש מטרה לתוכנית מתאר מחוזית, ובכלל זה תנאים נאותים למחוז מבחינת הביטחון והתעסוקה."

3. מכאן, לתכנון מחוזי קיימת חשיבות והשפעה מכרעת על עתיד ואיכות חייהם של אזרחי המחוז בתחומים השונים, על חלוקת המשאבים במחוז, ועל פיתוחן של קבוצות האוכלוסייה השונות בו. התכנון, אמור ליישם את עקרונות הצדק החברתי והמרחבי, להבטיח שוויון וצדק תכנוני בין קבוצות האוכלוסייה השונות ולשמש מנוע לפיתוח חברתי, כלכלי ומרחבי. עקרונות אלה מופיעים כערך מרכזי במערכות תכנון נאורות בעולם ואף מהווים חלק עיקרי בקוד האתי של איגוד המתכננים הישראלי. השופט עדיאל ציין בפסק דינו בפרשת **אלעוקבי**, כי בנוסף לחובה של רשויות התכנון לנהוג בשוויון, הן גם חייבות להביא בחשבון שיקולים חברתיים:

"החובה לנהוג בשוויון מוטלת גם על מוסדות התכנון. שכן, תפקיד הרשויות השונות, העוסקות בתכנון על-פי חוק התכנון, אינו מוגבל רק לתכנון הפיזי. הוא חייב להביא בחשבון, לשקול ולאזן זה כנגד זה שיקולים שונים, ביניהם גם שיקולים חברתיים ואחרים...."²

4. תוכנית מתאר מחוזית חלקית לאזור באר שבע (מטרופולין באר שבע) תמ"מ 14/4 שינוי מס' 23 (להלן: "התוכנית" או "תוכנית המטרופולין") מתעלמת מקיומה של כמחצית מהאוכלוסייה הערבית בדווית במחוז הדרום והלכה למעשה, איננה מסדירה את מעמדם התכנוני של היישובים הערבים הבלתי מוכרים בנגב, שחלקם קיים עוד מלפני קיומה של מדינת ישראל וחלקם קיימים בעקבות צווים של המושל הצבאי באזור בתחילת שנות קיומה של המדינה אשר ביקשו לפנות את הכפרים הקיימים של האוכלוסייה הערבית ולעבור למיקומים הנוכחיים שלהם.

¹ בג"צ 94 / 2920 אדם טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה, עמותה רשומה נ' המועצה הארצית לתכנון ולבנייה (3) 441, עמ' 454-455

² ע"מ 04/8354 האגודה לסיוע והגנה על זכויות הבואים בישראל ואח' נ' המועצה הארצית לתכנון ובנייה ואח', (טרם פורסם).

5. התוכנית, אשר כביכול מציעה מנגנון להכרה ("הקמה") של ישובים ערבים חדשים, ממשיכה, הלכה למעשה, במדיניות ריכוז האוכלוסייה הערבית הבדווית בישובים המוכרים הקיימים, תוך כדי התעלמות מאופי ומסגנון חייהם של התושבים הערבים, מזכותם לבחור את דפוס חייהם ומגוריהם ואיננה מספקת אופציות שונות ומגוונות של צורות התיישבות. התוכנית הנ"ל התעלמה כליל מזכותה ההיסטורית של האוכלוסייה הערבית במקום, מזכויותיהם כילידי המקום ומזכותם לדיור הולם. התוכנית ממשיכה את הפגיעה הקשה בזכותם של התושבים הערבים בנגב, אזרחי המדינה, לשוויון, לדיור הולם, לכבוד ובזכותם להתפתח.

יעדי התוכנית ומטרותיה

6. מטרותיה של התוכנית, נקבעו בהוראותיה כלהלן:

"גיבוש מרחב מטרופוליני איכותי, אשר העיר באר שבע היא ליבו המנהלי, השירותי, המסחרי והתרבותי. זאת, תוך שמירה על איזון מתמיד ובזיקה בין העיר באר שבע לבין היישובים והפעילויות במרחב שבסביבה.

צמיחה ופיתוח של המטרופולין לקליטת הביקושים החזויים לדיור, לצרכי הגידול והפיתוח של האוכלוסיות השונות במרחב ובכלל זה לאוכלוסיית המגזר הבדואי ויישובה, לתעסוקה, לשטחי פנאי ונופש ולמשאבי הטבע והנוף.

מתן מענה תחבורתי הולם לצרכי הגידול והפיתוח של האוכלוסיות השונות ומקורות התעסוקה המתפתחים במרחב מטרופוליני באר שבע.³

7. כאשר יעדיה נקבעו כדלקמן:

"קביעת מיקום וכללים לתכנון ישובים במגוון דגמים לצורך הסדרת ההתיישבות הבדווית.

קביעת תנאים לפיתוח המערך ההתיישבותי במרחב תוך איזון בין תהליכי העיור לתהליכי הפרבור, ובהתייחסות לתפקוד הקהילתי, העירוני, הפרברי והכפרי.

יצירת תנאים לפריסה של מערך שירותים ומוסדות, בהתאם למערך התמחויות פנים מטרופוליני למתן מענה לאוכלוסיות השונות על פי צרכים, מסורות ומנהגים.⁴

³ ראו: תכנית מתאר מחוזית חלקית לאזור באר-שבע (מטרופולין באר-שבע), הוראות התכנית, גרסה מס' 3 – 22.4.07, עמ' 6.

⁴ ראו הערה מס' 3 לעיל.

8. מטרות אלו כשלעצמן מתייחסות באורח חיובי לאוכלוסייה הערבית בנגב והצורך בפיתוח אותה אוכלוסייה תוך כדי מתן מגוון אפשרויות מגורים ומתן מענה לצורכי אותה אוכלוסייה ורצונותיה.

9. יצוין, כי ברקע התוכנית עמדה, בין היתר, הסכמת הצדדים בג"צ 1991/00 **אבו חאמד ואח' נגד המועצה הארצית לתכנון ולבניה ואח'**, ולפיה, התחייבו רשויות התכנון, בין היתר,:

"... במסגרת התכנון לתכנית מתאר מחוזית חלקית לאזור באר שבע ... נדרשו המתכננים לעסוק כעניין עיקרי בגיבוש הצעות לפתרון בעיית ההתיישבות הבדווית באזור זה, לצד תכנון אזור המטרופולין כולו. המתכננים שיבחרו ... ידרשו על ידי מינהל התכנון במשרד הפנים להתחייב לבחון את צורת ההתיישבות הכפרית כאחד הפתרונות ליישוב התושבים הערבים הבדווים שמחוץ לעיירות הקיימות."
(ההדגשה לא במקום)

מצ"ב העתק ההודעה מטעם הצדדים כנספח מ/1.

10. ועוד, במסגרת ההסכמה הנ"ל, הוסכם כי המתכננים יפגשו עם נציגי התושבים האמורים לבחון ביחד איתם הצעות קונקרטיות ליישובים חדשים ובהם יישובים כפריים, לרבות התכנית לפריסת יישובים כפריים שהוגשה על ידי המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים בנגב לוועדה המחוזית לתכנון ולבניה – מחוז דרום.

רקע ומצב קיים בשטח

11. האוכלוסייה הערבית בנגב מונה 156.4 אלף נפשות, המהווה 27.7 אחוז מאוכלוסיית הנגב (נפת באר שבע, נכון לשנת 2006).⁵ כמחצית אוכלוסייה זו מתגוררת בעשרות כפרים ומתחמים לא מוכרים אשר סובלים מהעדר שירותים בסיסיים כגון מים וחשמל וכן מהעדר שירותי בריאות וחינוך. שטח המגורים של הכפרים והמתחמים הבלתי מוכרים באזור נפת באר שבע מוערך בכ- 306,000 דונם.⁶

מצ"ב תשריט "פריסת ריכוזי הבדווים – על גבי תוכנית האב למטרופולין באר שבע" ורשימת הכפרים והמתחמים אשר צורפה לה כנספח מ/2.
(התשריט הוכן על ידי שמאי אסיף ונעמה מליס)

12. יצוין, כי המטרה המוצהרת העומדת מאחורי הקמתם של היישובים המוכרים או ההכרה בהם, הנה לרכז ולצמצם עד למינימום האפשרי את שטח האכלוס והמחייה של האוכלוסייה הערבית בנגב, תוך כדי התעלמות מוחלטת מהמצב הקיים, מצורכי האוכלוסייה הערבית

⁵ עיבוד של נתוני השנתון הסטטיסטי לישראל מס' 58, 2007, טבלה מס' 2.7.
⁶ ראו חוות דעת ד"ר יוסף ג'בארין המצורפת להתנגדות זו.

המיידיים, מהפערים הקיימים בין הישובים הערביים ליהודיים באזור ומצורכי הפיתוח העתידיים של האוכלוסייה הערבית בו.

13. בפועל, מנהלת מדינת ישראל ומוסדות התכנון שבה, שתי מערכות תכנון. האחת לאזרחי המדינה היהודים והמתאפיינת ביצירת מרחבי מחייה מגוונים (קיבוצים, מושבים, ישובים חקלאיים, ישובים קהילתיים, ישובים פרבריים, ישובים כפריים, ישובים אורבניים וכד') ובמרחבי מחיה מרווחים ובעלי פוטנציאל פיתוח עתידי עם שמירה על אופי הישובים. המטרה בנדבך זה של המדיניות היא להבטיח שימוש יהודי בלעדי במקסימום מרחבים. השניה, לאזרחי המדינה הערבים והמאופיינת במינמיזציה של מרחבי הפיתוח של אוכלוסייה זו ובהעדר מגוון מחיה. הישובים הערביים נהיים עם הזמן יותר ויותר צפופים כאשר אין ביכולתם אף להציע מרחבי מחיה סבירים.

14. מדיניות זו, הובילה לחלוקה בלתי צודקת של המרחב, בין הרשויות המקומיות היהודיות והערביות בנגב. כאמור, חלוקה בלתי צודקת ומפלה זו גורמת לבעיות חמורות של תשתיות, העדר אפשרויות פיתוח וכד'. כך למשל, בנפת באר שבע המשתרעת על שטח של 12,945 קמ"ר, תחום שיפוטן של שבעת היישובים הערבים משתרע על שטח של 59.957 קמ"ר, המהווה 0.5% משטחה של הנפה.⁷ יישובי המועצה האזורית אבו בסמה משתרעים על שטח המהווה כ- 0.2% משטח הנפה בלבד. דהיינו, שטחם של היישובים הערבים המוכרים בנפת באר שבע משתרע על פחות מאחוז אחד משטח הנפה, לעומת זאת, האוכלוסייה הערבית בנפה מהווה כ- 28% מכלל האוכלוסייה.⁸

מצ"ב מפה המבהירה את חלוקת המרחב בנגב כנספח מ/3.

15. דוגמא נוספת המבליטה את אי הצדק החלוקתי מתקבלת מהשוואת שטחי שיפוטם של היישובים השכנים עומר ותל-שבע. בעוד שגודל אוכלוסיית הישוב עומר היהודי מגיעה לכמחצית מגודל האוכלוסייה ביישוב הערבי השכן תל שבע, תחום שיפוט עומר גדול כ- 2.7 פעמים מהיישוב תל שבע.⁹

16. בנוסף לכך, מדיניות זו הובילה להפרדה מרחבית בין האוכלוסייה הערבית לבין האוכלוסייה היהודית. כך למשל, נוצרו ישובים שבהם מגורי אזרחים ערבים הינם אסורים אך יהיו מותרים ליהודים בלבד, היינו יצירת מרחבים "הומוגניים", כאשר מייחדת היא אזורים אלה למגורי יהודים בלבד.

⁷ לוח א' 4: יישובים נבחרים לפי שטח השיפוט ונקודות ציון מרכזיות. מידע סטטיסטי לנגב.

<http://www.negev.co.il/statis/ch1.asp>

⁸ ראו הערה מס' 5 לעיל, טבלה מס' 2.10.

⁹ ראו הערה מס' 5 לעיל, טבלה מס' 2.10.

17. על פי מדיניות זו, למשל, הערבים הבדוויים בנגב אינם יכולים להתגורר בכ- 91 אחוזים מתוך 107 היישובים היהודיים הכפריים הנמצאים בנפת באר שבע.¹⁰ מדובר במושבים, במושבים שיתופיים, בקיבוצים וביישובים קהילתיים, שהמעבר אליהם מותנה בוועדות קבלה שהסוכנות היהודית משמשת בהן גורם פעיל. מטרתו המוצהרת של מנגנון זה היא לבחון את התאמת המועמדים החברתית, אולם בפועל הוא מביא, בין היתר, להדרתם של אזרחי המדינה הערבים מאותם יישובים.¹¹

הנצחת בעיית הכפרים הבלתי מוכרים בנגב

18. תוכנית המטרופולין, הלכה למעשה, מנציחה את בעיית הכפרים הבלתי מוכרים באזור הנגב, בכך שהיא מתעלמת מקיומם של כפרים אלה, מזכויותיה של האוכלוסייה הערבית הילדה באזור, מצורכי המרחבים והתרבותיים של האוכלוסייה הערבית וכן איננה מציעה פתרונות הולמים ומקובלים לבעיית כפרים אלה. במקביל, המדינה ומוסדותיה השונים, מציעים ומקימים יישובים חדשים עבור האוכלוסייה היהודית, חלקם בקרבת או במקומם של אותם יישובים בלתי מוכרים, ועוד הקמת התיישבויות בודדים.

19. אומנם אחד הנדבכים של התוכנית, כפי שעולה ממסמכה, הוא, כביכול, גישה חדשה להסדרת ההתיישבות הערבית, אשר יוצאת מנקודת מוצא של הפריסה הקיימת ומהצורך לאמץ פיתוח איכותי של מגוון יישובים,¹² דבר זה לא בא לידי ביטוי בתוכנית המופקדת.

20. כך למשל, התוכנית מתעלמת באופן מוחלט מקיומם של היישובים הבלתי מוכרים ואיננה מסמנת, בתשריטי התוכנית את היישובים הבלתי מוכרים. התוכנית אף מציעה העברתם של תושבי אותם יישובים וריכוזם במספר מינימאלי של יישובים. ליתר דיוק, וכפי שיפורט להלן, התוכנית מציעה פתרון חלקי ביותר שאין ביכולתו לתת מענה תכנוני לאוכלוסייה הערבית ביישובים הבלתי מוכרים, עד כדי היותו פתרון פיקטיבי שאין בו בכדי לשנות את המצב הקיים בשטח. יתירה מכך, ה"פתרון" המוצע מגביר אף את הפערים המרחביים והחברתיים בין האוכלוסייה הערבית בנגב לבין האוכלוסייה היהודית.

21. מעיון בתשריט ובמסמכי התוכנית השונים, עולה, כי היא מציעה את הפתרונות המרחביים הבאים להסדרת ההתיישבות הערבית בנגב:
א. שני יישובים חדשים: אבו תלול ואל-פורעה.

ב. דפוסי התיישבות מוגבלים: יישוב אחד עירוני; 15 יישובים פרברים ו- 2 יישובים כפריים.

¹⁰ ראו הערה מס' 5 לעיל, טבלה מס' 2.9.

¹¹ יפתחאל, אורן, 2000. "קרקעות, תכנון ואי שוויון: חלוקת המרחב בין יהודים וערבים בישראל", נייר עמדה, מרכז אדוה.

¹² ראה לעניין זה דו"ח "רקע ומצע לדיון" אשר הוגש באחת הפגישות של ועדת ההיגוי של התוכנית וכן רקע ותמצית דוח שלב א' ועיקרי הניתוח הדמוגרפי, בעמ' 7.

ג. אזור נוף כפרי חקלאי משולב: לפי הוראות התוכנית אזור זה אמור לשמש כאזור חיפוש להקמת יישובים כפריים/פרבריים, מתקני תיירות ונופש.

ד. פיזור תושבי היישובים הבלתי מוכרים במרחב: התוכנית מציעה שהאוכלוסייה הערבית ביישובים הבלתי מוכרים יחולקו מרחבית כדלקמן - 40% בשבעת היישובים הקיימים; 35% ביישובים החדשים המתוכננים; התוכניות הקיימות "מיועדות לספק פתרונות פוטנציאליים עבור כ- 15% מהאוכלוסייה בכפרים הבלתי מוכרים. עבור 5-10% מאותה אוכלוסייה אין פתרונות מוגדרים בתוכנית.¹³

התעלמות מהיישובים הקיימים והבלתי מוכרים

22. תוכנית המטרופולין נועדה, בין היתר ובפעם הראשונה, לבדוק ולבחון תכנונית, את צרכי האוכלוסייה הערבית ביישובים הבלתי מוכרים, ולגבש מענה תכנוני "לפתרון בעיית ההתיישבות הבדווית באזור זה", ועוד היה מוטל על המתכננים התפקיד "לבחון את צורת ההתיישבות הכפרית כאחד הפתרונות ליישוב התושבים".¹⁴ (ההדגשה לא במקור)

23. בנוסף לכך, אחד העקרונות התכנוניים המנחים גיבושה של תוכנית מטרופולין באר שבע, הוא הסדרת ההתיישבות האוכלוסייה הערבית בדווית ושילובה המלא בפיתוח (סעיף 1.6.7 מעיקרי מדיניות התכנון) והצעת שיטה חלופית הלוקחת בחשבון את הפריסה הקיימת.

24. אף על פי כן, התוכנית אינה מתאמצת לעשות את כל זה, ובמקום להציע פתרון מקיף הלוקח בחשבון את הפריסה הקיימת של היישובים והמתחים הבלתי מוכרים, היא מציעה אך ורק שני יישובים חדשים, בנוסף לתשעת היישובים שהוכרו בשנים האחרונות על ידי ממשלת ישראל, ומתעלמת מעשרות היישובים הבלתי מוכרים הנוותרים.

25. לא זו אף זו, התוכנית אף מאשרת או מתכננת שימושים שונים על גבי היישובים הבלתי מוכרים או במילים אחרות מתייחסת למרחב כמרחב ריק וכאלו שאין בו קיום לעשרות אלפי תושבים ערבים המתגוררים במרחב האמור מזה עשרות רבות של שנים ואף יותר מכך. בכך, מנציחה התוכנית את בעיית הכפרים הבלתי מוכרים וחוסמת את רוב האפשרויות לפתרון הולם ומקובל לבעייה זו.

26. לדוגמא, השטחים עליהם קיים הישוב הבלתי מוכר עתיר/אום-אלחיראן, מיועדים לפי התוכנית ליישוב יהודי חדש, חירן; יער וייעור; ואזור נופש מטרופוליני ובמקומו של היישוב הבלתי מוכר אלסרה, הקיים לפני קום המדינה, מיועד שטח לאזור תעשייה קדמת הנגב.

¹³ תמ"מ 23/14/4, עיקרי מדיניות התכנון, גרסה מס' 1, אפריל 2005, עמ' 111.

¹⁴ הודעות מטעם הצדדים מתאריך 9.7.2001

אי קיומו של מרחב בחירה חופשי ומגוון של צורות התיישבות

27. כאמור, ביעדי התוכנית נקבע הצורך במתן מגוון צורות מגורים לאוכלוסייה הערבית בנגב, ובין היתר, הוחלט, כי עליה לקבוע "מיקום וכללים לתכנון יישובים במגוון דגמים לצורך הסדרת ההתיישבות הבדווית".¹⁵

28. דברים אלה עולים אף ממסמך "עיקרי מדיניות התכנון" שבו, בין היתר, נקבע הצורך:

"[ב]הרחבת המגוון של סוגי ההתיישבות על ידי הקמת יישובים חדשים או שכונות חדשות בסמיכות ליישובים קיימים, במטרה לתת מענה לרצון האוכלוסייה ולאופי המגורים (כפרי, פרברי או עירוני)."

(ההדגשה לא במקור)

29. על אף זאת, עיון בתשריט יעודי הקרקע של התוכנית, מעלה, כי רוב היישובים הערבים (היישובים המוכרים בנוסף לאלה שהוכרו בשנים האחרונות על ידי הממשלה ושהוספו על ידי התוכנית) שייכים מבחינת דפוסי התיישבות לאזור לפיתוח פרברי ויישובים פרבריים. כאמור, 15 יישובים (83%) מוגדרים כיישובים פרבריים, ורק שני יישובים מוגדרים כיישובים כפריים, כמובהר בטבלה להלן:¹⁶

חלוקת היישובים הערבים לפי דפוסי התיישבות

סוג יישוב	מספר יישובים	שמות יישובים
יישובים קיימים		
אזור לפיתוח עירוני	1	רהט
אזור לפיתוח פרברי	6	חורה, כסיפה, לקיה, ערעה-בנגב, שגב-שלום ותל-שבע
יישובים שהוכרו בשנים האחרונות בנוסף לאלה שהוספו על ידי התוכנית		
אזור לפיתוח פרברי	4	מכחול-כוחלה, אבו-קרינאת, קסר אל סר, וביר הדאג'
יישוב פרברי	5	מולדה, אל-סייד, אל-פורעה, אום בטין, ואבו תלול
יישוב כפרי	2	דראג'את וטראבין א-צאנע

30. מהטבלה לעיל עולה, כי, עתידם המרחבי של הרוב המכריע של התושבים הערבים הבדווים הוא מרחב פרברי ולא כפרי או חקלאי או אחר המתאים לסגנון ולאופי החיים של אותה אוכלוסייה. מצב זה הינו אבסורדי, לנוכח החלוקה המרחבית הקיימת היום. כאמור, בנפת

¹⁵ראו הערה מס' 13 לעיל, עמ' 117.

¹⁶ראו תשריט יעודי קרקע של תמ"מ 4/14 שינוי מס' 23

באר שבע, נמצאים כיום 107 יישובים כפריים יהודיים למיניהם ושאוכלוסייתם מהווה כ- 7.6% מכלל אוכלוסיית הנפה (ערבים ויהודים).

31. גישה תכנונית זו הינה בעייתית ומסוכנת במיוחד, וזאת לאור הניסיון ההיסטורי (תכנון של שבע העיירות הראשונות) המלמד שכפיית תכנון מ"למעלה" שאינו מתאים לצרכיהם ולאופי החיים של האוכלוסייה הערבית בדויות, מוביל בסופו של דבר, למרחב עני ומוזנח ולאוכלוסייה הסובלת קשות מבעיות חברתיות וכלכיות.

32. נוסף ונאמר, שבגין המנגנון הקיים של ועדות הקבלה, האוכלוסייה הערבית הבדווית, מודרת מכניסה לרוב היישובים הכפריים היהודים הקיימים. לאור האמור, זכות זו של בחירת צורת מגורים כפרית כמעט ואינה קיימת עבור האוכלוסייה הערבית בדרום.

33. המצב עוד יותר אבסורדי, לאור חלוקת צורות ההתיישבות המוצעת בתוכנית. לפי סעיף מס' 1.6.6 לעקרונות התכנון,¹⁷ החלוקה ההתיישבותית במרחב המטרופולין תהיה כדלקמן: 83% התיישבות עירונית, 11% התיישבות פרברית ו- 6% התיישבות כפרית. היות והתוכנית איננה מציעה שינוי או הפיכת אותם יישובים כפריים יהודים ליישובים פרבריים או אחרים, אזי צורת התיישבות זו, בנתונים הקיימים, תישאר כמעט בלעדית לאוכלוסייה היהודית באזור.

34. ועוד, התוכנית המוצעת מנוגדת לעקרונות בסיסיים של סבירות, שוויון וצדק חלוקתי, כאשר היא מאפשרת, באופן בלעדי, לתושבים יהודים הנמצאים היום באזור ואחרים האמורים לעבור למקום, מגוון של אופציות מגורים ויישובים: כאמור, ערים, יישובים כפריים, מושבים, יישובים קהילתיים, קיבוצים, וחוות בודדים.

35. חשוב לציין, שהתוכנית אינה מבהירה את ההבדל בין מאפייניו של יישוב כפרי לבין מאפייניו של יישוב פרברי, וכמו כן, לא ברור מה הם הקריטריונים שעל פיהן נקבע סוג ואופי היישוב.

36. צוות התכנון והתוכנית יוצאים מהנחה מוטעית, שהאוכלוסייה הערבית הבדווית בנגב מצויה בתהליכי מעבר "מחברה מסורתית חקלאית לחברה אורבנית מודרנית". הנחה זו מתעלמת מהמציאות התרבותית והמרחבית של המקום, ומתעלמת מדעתם ומרצונם של תושבי המקום שחלקם הוצגו במסגרת קבוצות הדיון הנושאות. קבוצות אלו הוקמו במסגרת תהליך התכנון של התוכנית במטרה "שידונו בהיבטים ובקונפליקטים מרכזיים, אשר זהו בשלבי התכנון הראשונים."

37. הישיבה השנייה של קבוצת הדיון הנושאת "הסדרת התיישבות הבדווים" מתאריך 20.8.2003, דנה, בין היתר, בנושא "מגוון ואופי היישובים" הבדווים בנגב. המשתתפים שהיו חלק מהדיון (נציגים של ארגונים חברתיים מקומיים וארציים ומספר של אנשים מתוך

¹⁷ ראו הערה מס' 13 לעיל, עמ' 26.

היישובים הבלתי מוכרים) הדגישו והבהירו שיישובים כפריים וחקלאיים הם האופציה אשר יכולה לענות על צרכי התושבים הערבים, תוך כדי מקסימום גמישות, כדלקמן:

* אין אב טיפוס אחד של כל הצרכים – אבל הנטייה היא לאופי כפרי (משקי עזר, חקלאות כתפיסה תרבותית) או לאופי קהילתי (כדוגמת עומר ומיתר).

* מקסימום אופציות – אבל – לאפשר מודל של מושב חקלאי.

מצ"ב העתק מ"קבוצת דיון נושאת הסדרת התיישבות הבדאים – דיון שני" כנספח מ/4.

38. על אף כל האמור לעיל, התוכנית מתעלמת מצרכיהם, שאיפותיהם, רצונותיהם, תרבותם, מסביבת המחיה היומיומית ומסגנון החיים של האזרחים הערבים בנגב. התעלמות זו יש בה בכדי לפגוע בעתידם המרחבי והחברתי של התושבים הערבים, ולהביא לתוצאות מרחביות דומות של העיירות הבדוויות שהוקמו בשנות השבעים והשמונים, ואשר הוקמו על בסיס גישת תכנונית "מודרנית", תוך כדי התעלמות ממאפייניהם וצרכיהם של תושבי המקום.

"אזור נוף כפרי חקלאי משולב" - מרחב מצומצם

39. כאמור, אחת ההצעות המרחביות להסדרת התיישבות הבדווית ביישובים הבלתי מוכרים היא סימון "אזור נוף כפרי חקלאי משולב", שהתכליות המותרות בו על פי הוראות התוכנים הן כדלקמן:

6.4.1 תכליות מותרות:

(א) עיבוד חקלאי, גידול בעלי חיים ומרעה, מבנים ומתקנים הדרושים במישרין למטרות אלו, הקמת יישובים כפריים/פרבריים, מתקני תיירות ונופש ללא אכסון.¹⁸

40. גבולותיו של אזור נוף כפרי חקלאי משולב (להלן: "אזור החיפוש") המוצע בתוכנית, מצומצמים ביותר והוא מוציא משטחו את הרוב המכריע של היישובים והמתחמים הבלתי מוכרים. משעמו של דבר, התעלמות ואי מתן פתרון מרחבי ותכנוני לאותם יישובים ומתחמים הנמצאים מחוץ לגבולות האזור, העברתם של הרוב המכריע של תושבי הכפרים הבלתי מוכרים וריכוזם במספר מצומצם של יישובים.

41. בחוות דעתו המצורפת להתנגדות זו, מבהיר ד"ר יוסף ג'בארין נושא זה וקובע, לאחר ניתוח מרחבי של תשריט התוכנית אל מול המצב הקיים בשטח עולה, כי אך ורק כ- 28% מהשטחים

¹⁸ ראו הערה מס' 3 לעיל, עמוד 12.

עליהם מתיישבת כיום האוכלוסייה בכפרים והמתחמים הבלתי מוכרים, נמצאת בתוך גבולותיו של אזור החיפוש. כאמור בחוות הדעת:

”מהנתונים [...] עולה, כי בשטח אזור נוף כפרי חקלאי משולב, אשר הוגדר כאזור שניתן להקים בו ישובים בלתי מתוכננים על פי התוכנית, נכלל שטח שמהווה אך ורק כ- 28% מהשטח עליו קיימים כיום ישובים ומתחמים אלה.”

42. חשוב לציין, שהזיקה והקשר החברתי, התרבותי וההיסטורי של התושבים הערבים למקום המחיה שלהם הנם חזקים ביותר. התושבים הערבים בנגב, שנמצאים באזור מלפני קום המדינה, הם ילידי האזור ומהווים חלק בלתי נפרד ממנו ועל רשויות התכנון לבחון אופציות של הסדרת מעמדם התכנוני על מנת להפסיק את העוול ואת המשך הפרת זכויות היסוד שלהם, כפי שיפורט להלן.

”אזור נוף כפרי חקלאי משולב” - מרחב פיקטיבי

43. אומנם התוכנית קובעת ”אזור נוף כפרי חקלאי משולב” כמרחב חיפוש להקמת יישובים חדשים עבור האוכלוסייה הערבית, כפתרון להסדרת ההתיישבות הערבית בנגב, אך אינה קובעת, מספר ומיקום היישובים שיוכרו/יוקמו. מעיון ולמידת תשריט ייעודי הקרקע של התוכנית, ניתן לראות בבירור, כי מרחב זה בעצם הינו מרחב פיקטיבי אשר איננו מספק מענה אמיתי להסדרת ההתיישבות הערבית הבדווית בנגב. דבר זה איננו מתיישב ונוגד את עקרונות התכנון, כפי שאלה נקבעו בתוכנית לצורכי האוכלוסייה הערבית בדווית במטרופולין.

44. כפי שעולה מחוות דעתו של ד”ר יוסף גיבארין הנ”ל, אזור החיפוש המשתרע על שטח של כ- 145,216 דונם. לא רק שמרחב זה מצומצם הוא למדי, אלא אף חלים עליו אילוצים תכנוניים רבים אשר אינם מאפשרים הכרה בישובים קיימים בו או הקמת חדשים. מחוות הדעת הנ”ל עולה:

בעקבות המגבלות והאילוצים הרבים שהתכנית מציבה, אף אזורי החיפוש להקמת יישובים חדשים (ההכרה בעצם בישובים קיימים) מצטמצם בצורה משמעותית. **מפה מס’ 7**, מראה את אזור החיפוש על רקע המגבלות התכנוניות הקיימות בו, כגון תחום מגבלות איסור בניה, תחום מגבלות בניה בתיאום עם תע”ש, שטחי אש ותחום רעש מטוסים. ואם נוסף למגבלות אלה את מגבלות ואילוצי התשתיות באזור החיפוש, כגון כבישים ומסילות ברזל, וכן אזורים ירוקים ואזורי תעשייה כפי שמופיע **במפה מס’ 8**, יוצא, כי אף המעט שתוכנית המטרופולין מציעה לפתרון בעיית הכפרים הבלתי מוכרים בנגב, איננו כפי שזה נחזה להיות. עניין לנו במרחב מצומצם למדי שכמעט אין בו

אפשרויות לפתרונות הולמים לכפרים הבלתי מוכרים
אפילו אלה הנמצאים כיום בשטח מרחבי החיפוש

45. ובכן, עיון בתשריטי התוכנית מעלה, כי באזור החיפוש, קיימות מגבלות פיתוח רבות הכוללות, בין היתר:

א. מערכות תשתיות ארציות: כגון, מסילות ברזל (צפון-דרום, ומערב-מזרח); דרכים למיניהם, שטח למעבר קווי חשמל; קווי דלק ועוד.

ב. שטחים ירוקים: שטחי יער וייעור; רצועת נוף ורצועת נחל. על אותם שטחים ולפי הוראות התוכנית חל איסור בנייה ופיתוח.

ג. אילוצים סביבתיים שונים: באותו שטח חיפוש קיימים אילוצים סביבתיים שונים אשר מגבילים או לפעמים אפילו אוסרים בנייה והקמת יישובים. אילוצים אלו כוללים:

• תחום מגבלות בנייה בתיאום עם תע"ש – שבו "לא תתאפשר כל בניה ... אלא לאחר קבלת הסכמת תע"ש".¹⁹

• תחום מגבלות איסור בניה – בגבולותיו של תחום זה תיאסר כל בניה.

• תחום רעש מטוסים – הוראות התוכנית מתנה הפקדתה של כל תכנית שגבולותיה נמצאים בתחום רעש מטוסים, באבחון "השפעות הרעש האפשריות משדה התעופה הסמוך לרבות פרוט המגבלות החלות על השטחים הכלולים בתוכנית".²⁰

• שטח בטחוני, שמתוך הגדרתו, בנייה אזורית בתחומו הינה אסורה.

ד. אזור תעשייה: בצפון לשגב שלום נקבע שטח המיועד לאזור תעשייה/תעסוקה, אשר גם הוא יגרע שטחים מהאזור המיועד לחיפוש להקמת יישובים חדשים.

ראו לעניין זה מפה מס' 8 שבחוות דעת ד"ר יוסף ג' בארים המצ"ב.

46. בנוסף לאילוצים אלו, אזור נוף כפרי חקלאי משולב, כולל בתוכו חמישה יישובים ערבים שהוכרו בשנים האחרונות, שהם, אלסייד, אום בטין, מולדה, אבו תלול ואל פורעה. גבולותיהם של יישובים אלו יגרעו עוד מאותו שטח המיועד לחיפוש להכרה/הקמת יישובים חדשים.

47. בנוסף, על פי סעיף 6.4.1 (א) שבו מפורטות התכליות המותרות ב"אזור נוף כפרי חקלאי משולב", אפשר להניח שיותר בו "הקמת יישובים כפריים/פרבריים" יהודיים. באותו סעיף, לא נזכר באופן ברור, שאזור זה מיועד לפתרון בעיית או חלק מבעיית הכפרים הבלתי מוכרים בנגב.

48. מכל האמור לעיל עולה, כי, ניתן להסיק שהמרחב האמיתי המיועד להקמת יישובים חדשים עבור האוכלוסייה הערבית, במידה והוא קיים בפועל, הנו מרחב מצומצם ביותר, אשר אינו

¹⁹ ראו הערה מס' 3 לעיל, סעיף 6.14.3, עמוד 16.

²⁰ ראו הערה מס' 3 לעיל, סעיף 7.1.3, עמוד 25.

מאפשר הקמה, או ליתר דיוק הכרה אפילו ביישובים הבלתי מוכרים הממוקמים בתחומו. במלים אחרות, מרחב זה הינו מרחב פיקטיבי, שאינו מספק מענה להסדרת ההתיישבות הבדווית, כפי שהתוכנית עצמה מתיימרת להציע.

49. שוב, זהו נדבך נוסף לכך שהתוכנית איננה מגשימה את יעודיה ומטרותיה בכל הקשור להסדרת עניין ההתיישבות הערבית בדווית באזור הנגב. דבר זה פוגע קשות בזכויותיהם של תושבי המקום הערבים אזרחי המדינה, לתכנון מתאים ונכון, לתכנון מקיים ומאפשר פיתוח כלהשו בעתיד.

מנגנון הכרה בעייתי ולא מאפשר

50. התוכנית מציעה מנגנון ארוך ומסובך ל"הקמת" יישוב חדש. ההנחיות וההוראות ל"הקמת" יישוב חדש, לפי סעיף 6.6 בהוראות התוכנית, הם כדלקמן:

(א) הקמת ישוב חדש במקום שאינו מיועד לכך בתכנית זו, תקבע לראשונה **בתכנית מתאר מחוזית או בתכנית מתאר ארצית**.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) לעיל, ובשינוי לאמור בסעיפים 7.1.1 ו- 7.1.2 בתכנית תממ/14/4, תותר הקמת יישובים חדשים, באזור נוף כפרי חקלאי משולב, בתכנית מקומית **בסמכות הועדה המחוזית** בכפוף לתנאים המצטברים המפורטים להלן:

1. תכנון היישוב יהא בהתאם להוראות תכנית זו.
2. מיקום היישוב יהא באזור נוף כפרי חקלאי משולב.
3. **תוצג בפני המועצה הארצית תכנית אב כוללת של השתלבותו של הישוב החדש במרחב הסובב** לרבות מערכת הדרכים והתשתיות ההנדסיות.
4. **התקבל אישור המועצה הארצית** להקמת היישוב.
5. הפקדת תכנית כאמור לעיל תהא קבלת הסכמת המועצה הארצית.
- (ג) הגבולות המדויקים של ישוב חדש כאמור בסעיף קטן (א) לעיל ייקבעו בתכנית מקומית.
- (ד) **השטח שיועד לישוב החדש יהיה מחוץ לתחום מגבלות סביבתיות – נופיות ומחוץ לשטחים המיועדים לכריה וחציבה על פי תכנית זו**.
- (ה) צפיפות הבנייה בישוב לא תפחת מהצפיפות שנקבעה בהוראות תמ"א/35.

(ו) לא תופקד תכנית מקומית המיעדת שטח ליישוב חדש
אלא אם התכנית תתייחס לכלל תחום היישוב, בכפוף
לאמור בסעיף 6.2.2 (ד) לעיל.

(ז) ישוב חדש ... יכול שיהא ישוב כפרי או ישוב פרברי או
ישוב משולב...²¹

(ההדגשה לא במקור)

51. כאמור, התוכנית אמורה לספק פתרון תכנוני להסדרת ההתיישבות הערבית הבדווית בנגב.
כאשר המנגנון הנ"ל, קובע שעצם הקמת או ליתר דיוק הכרה ביישובים הערבים נדחה לעוד
תהליך תכנוני ארוך ואינסופי, שיהיה בסמכותה של הועדה המחוזית ובאישור המועצה
הארצית.

52. משמעותה של דחייה זו של הכרה ביישובים הערבים הקיימים כבר עשרות שנים, היא הנצחת
בעיית הכפרים הבלתי מוכרים והמשך סבלם היומיומי של תושביהם, ויש בו המשך לפגיעה
הקשה בזכויותיהם הבסיסיות של הנ"ל.

53. החלטה על הקמת יישוב חדש, לאור ההחלטות והנוהלים הממסדיים האחרונים, כרוכה
בשלבים והתניות רבות, דבר שהופך את תהליך הקמת/הכרה ביישובים הערבים הבדווים
לדבר קשה מאד, ואף בלתי אפשרי.

54. כך למשל, לפי סעיף 13 להוראות תוכנית מתאר ארצית תמ"א 35, הקמת יישוב חדש מותנית
במספר תנאים, , כגון:

13.1.1 מוסד תכנון שוכנע בהצדקה להקמתו של היישוב החדש.

....

13.1.3 התוכנית תלווה בתזכיר להקמת יישוב חדש המפרט, בין היתר
את הנימוקים להקמתו ואת כל החלופות שנבחנו.

...

13.1.7 התקבלה חוות דעת של ועדת המשנה של המועצה הארצית

55. בנוסף, בעקבות הנחייתו של היועץ המשפט לממשלה בעניין "נוהל קבלת החלטה בנושא
הקמת יישובים חדשים" מתאריך 6.12.2004, המועצה הארצית גיבשה נוהל הקשור לעבודת
המועצה לעניין הקמת יישובים חדשים. אשר במסגרתו, נקבעו הקריטריונים לבחינת כל יוזמה
או בקשה להקמת יישוב חדש, וכן ההליך לעבודת המועצה בעניין זה. בנוהל נקבע, בין היתר:

3.1 הבקשה להקמת יישוב חדש תהא תואמת לעקרונות התכנון
שנקבעו בתמ"א/35 לרבות:

[...]

3.2 מיקומי של היישוב החדש לא יהיה בשמורת טבע מוכרזת או גן
לאומי מוכרז, וככל האפשר מחוץ לשטח שמורות טבע ...

²¹ ראו הערה מס' 3 לעיל, עמ' 12.

- 3.3 הבקשה להקמת הישוב החדש תיבחן בראיה אזורית-מרחבית כוללת בין השאר בהתייחס לנושאים:
- (1) השגת מטרות בראיה מרחבית, כלכלית, חברתית וסביבתית.
  - (2) בחינת ההשפעות והסביבתיות והחברתיות שבהקמת הישוב
  - (3) עלויות ותועלות ...
  - (4) התייחסות לבעלות על הקרקע.
  - (5) השפעה על היישובים הקיימים במרחב.
  - (6) מצאי קיים של יח"ד בתכניות מאושרות בהתייחס לרמות ישימותן.
  - (7) בחינת חליפת עיבוי והרחבת יישובים קיימים ...
- ....
- (10) אופי הישוב והשתלבותו במרחב ...

מצ"ב העתק מ"נוהל עבודת המועצה הארצית לעניין הקמת יישובים חדשים, כנספח מ/5.
מצ"ב העתק מהנחייתו של היועץ המשפטי לממשלה מתאריך 6.12.2004, כנספח מ/6.

56. הקריטריונים וההליך שנקבעו באותו נוהל, יש בהם להציב עוד ערימה של קשיים וסיבוכים, המקשים ומאריכים את תהליך ההכרה ביישובים הערבים, אף אלה הממוקמים בגבולות אזור החיפוש. ברוב המקרים, אותם קריטריונים, יכולים להוות גורם לפסילת הליך ההכרה.

57. ועוד, מנגנון זה אינו מספק פתרון כללי לכל היישובים הבלתי מוכרים אף באותו אזור נוף כפרי חקלאי משולב, אלא משתמע שהוא אמור לספק פתרונות נקודתיים למספר מצומצם ביותר של יישובים. אי סימון מיקומם של היישובים הבלתי מוכרים על גבי תשריט ייעודי הקרקע של התוכנית, ואי גיבוש פתרון כולל במסגרת התוכנית, הלוקח בחשבון את ההיבטים התכנוניים השונים, יש בו חזרה על השגיאות והטעויות של העבר, ויש בו בזבוז לתהליך תכנוני מחוזי, שבמסגרתו ניתן לספק פתרון כולל לבעיית היישובים הבלתי מוכרים.

58. יתירה מכך, המנגנון המוצע הנו עמום ומעלה חששות רבים, במיוחד כאשר התוכנית מתנהקמת יישובים בדווים בפינוי אוכלוסייה כלהלן:

[...] ניתן לאשר הקמת יישובים בדווים חדשים או שכונות חדשות בסמיכות ליישובים קיימים, **כאשר התפנות שטחים בהם חלקי אוכלוסיית פזורה יהווה תנאי ברור להקמת היישובים** [...] ²²

(ההדגשה לא במקור)

59. בנוסף, התוכנית איננה קובעת קריטריונים ברורים לבחירת היישובים להכרה בתחומו של אזור החיפוש. מצב זה הינו אבסורדי ובעייתי ביותר, במיוחד לאור האמור לעיל, כי מדובר באזור קטן יחסית שאינו כולל את ככל היישובים הבלתי מוכרים; אזור הכולל בתוכו מגבולות

²² ראו הערה מס' 13 לעיל, עמ' 120

תכנוניות רבות המצמצמות עוד יותר את אפשרות ההכרה ביישובים הקיימים בגבולות מרחב החיפוש; מנגנון עמום ומסובך להכרה ביישובים נוספים, או בלשון התוכנית הקמת ישובים חדשים.

60. מהאמור לעיל עולה, כי במקום למצוא פתרון כולל להסדרת ההתיישבות הערבית בנגב ולהפסקת העוול המתמשך הנגרם לאוכלוסייה הערבית ביישובים הבלתי מוכרים, תוכנית המטרופולין מציעה מנגנון מסובך ועמום, אשר איננו נותן מענה מקובל והולם לבעיית הכפרים הבלתי מוכרים. זהו מנגנון שבמקרה ה"טוב" ממשיך את סבלה של האוכלוסייה הערבית המתגוררת באותם ישובים, לזמן בלתי ידוע ובמקרה היותר גרוע, יגרום לפינויים והריסתם של הכפרים וכיפה על אותה אוכלוסייה פתרונות בלתי מקובלים ובלתי הולמים אשר יגרמו לבעיות כלכיות וחברתיות קשות וסבוכות ביותר.

61. חשוב לציין כאן, שהתוכנית איננה מאפשרת פיתוח שאינו צמוד דופן ליישובים פרברים וכפריים. לפי סעיף 6.2.2 (ו-ח) בהוראות התוכנית, הרחבות ליישובים פרברים תהיה מותנית בכך שתהיה צמודת דופן, כדלקמן:

(ו) הרחבת אזור לפיתוח פרברי מעבר לקבוע בתכנית זו ביישובים עומר, חורה, ערעה בנגב, **תהיה בהתאם להוראות סעיף 7 בתממ/14/4 שינוי מס' 37.**

(ז) הוראות תממ/14/4 שינוי מס' 37 לענין הרחבות ישובים אינן חלות על היישובים הפרבריים לקייה, תל-שבע, שגב שלום, כסייפה, מכחול, אבו-קרינאת, קסא א-סר, ביר הדאג', אל-פורעה, אבו-תלול, אום בטין, מולדה, יתיר, חירן, נווה תמרים, להבים, מיתר וכרמית.

(ח) לא תותר הרחבת שטח היישובים המפורטים בסעיף קטן (ז) לעיל, אלא בשינוי לתכנית זו, **בתנאי שהרחבה היא צמודת דופן** ובתנאי שהיא אינה פוגעת בערכי טבע ונוף.

(ההדגשה לא במקור)

נציין שבתת סעיף 7.3 בתממ/14/4 שינוי מס' 37 נקבע שהרחבת יישוב חייבת להיות "בהמשך רצוף וצמוד דופן לאזור לבינוי". ועוד, בסעיף 6.5.2(א) בהוראות התוכנית, הקשור להרחבת ישוב כפרי, נאמר:

(א) ... הרחבת ישוב כפרי תהיה בכפוף לאמור בסעיף 8.1 בהוראות תמ"א/35.

62. כאשר סעיף 8.1 להוראות תמ"א/35, קובע שהרחבה ליישוב כפרי חייבת להיות בשטח המיועד לבינוי או צמודת דופן לשטח המיועד לבינוי.

63. תנאי זה של פיתוח/הרחב צמודת דופן לאזורים בנויים בישובים פרברים וכפריים, מונע את האופציה של הכרה ותכנון של יישובים/מקבצים ערבים (בלתי מוכרים) הממוקמים קרוב אך לא צמודי דופן ליישובים הערבים המוכרים ו/או והנמצאים היום בהליכי תכנון.

64. הלכה למעשה, התוכנית יוצרת, שוב, מנגנון פיקטיבי ובלתי מעשי שאין בו כדי לתת מענה לפתרון פוטנציאלי כלשהו להכרה ותכנון היישובים הבלתי מוכרים הקיימים. דבר זה מצביע על חוסר רצונם של עורכי התוכנית למצוא פתרונות תכנוניות שיכולות להיות מתאימים ליישובים הערבים הבלתי מוכרים, ועל המשך מדיניות של התעלמות ושל אי צדק כלפי אותם יישובים.

חוסר סבירות ושרירותיות ב"פריסה מחדש" של התושבים הערבים תושבי היישובים הבלתי מוכרים

65. התוכנית מציעה פתרונות תכנוניים עבור אוכלוסיית היישובים הבלתי מוכרים בשלושה דרכים מרחביות: 40% מהם ימצאו פתרון במסגרת היישובים המוכרים ו- 35% מהם ימצאו פתרון במסגרת היישובים המתוכננים. עבור 15% מהאוכלוסייה הערבית ביישובים הבלתי מוכרים אמורים למצוא פתרונות פוטנציאליים בתוכניות הקיימות; ועבור 10-5 אין פתרונות מוגדרים.²³

66. משמעותה של חלוקה זו, קודם כל, הוא מעבר וריכוז האוכלוסייה הערבית, למספר קטן יחסית של יישובים, והריסת רוב היישובים הבלתי מוכרים הקיימים, תוך כדי התעלמות מזכותם ההיסטורית במקומות מושבם בזכותם לדיור, בזכותם לשוויון ולכבוד ובזכותם לבחור מקום מגורים.

67. בנוסף לכך, תוכנית זו ממשיכה להתעלם מרצונם של התושבים הערבים בנגב לחיות בסביבה כפרית חקלאית ומציעה העברתם לסביבה עירונית או מעין עירונית עניה הסובלת ממחסור בתשתיות ושירותים וממחסור בפיתוח כלכלי, תוך כדי התעלמות מהחשיבות החברתית והתרבותית של חיים בסביבה כפרית וחקלאית עבור אותה אוכלוסייה. ועוד, התוכנית מתעלמת מכך שמעבר האוכלוסייה המוצע לאותם יישובים יש בו פגיעה בכלכלתה ובמקור פרנסתה, כאשר חלק ניכר מאותה אוכלוסייה מתפרנס מחקלאות, מגידולי צאן וכד'. הצעה זו בעצם איננה אלא המשך למדיניות מוסדות התכנון והרשויות השונות לריכוז האוכלוסייה הערבית בנגב במרחב מצומצם ביותר.

68. ריכוז כאמור, תוך כדי התעלמות מהאספקטים החברתיים והתרבותיים של האוכלוסייה הערבית הבדווית בנגב, יכול לפגוע במרקמים החברתיים והתרבותיים הקיימים. מחקרים

²³ ראו הערה מס' 13 לעיל, עמ' 111 + עמ' 121.

ועבודות רבות תיעדו וביקרו את המדיניות והפרקטיקה התכנונית אשר התעלמה מצרכיהם השונים של ילידים וקבוצות מיעוט אתניות, ותרמה להדרה נמשכת של אותן קבוצות במקומות רבים כמו, בקנדה, בארצות הברית, ובישראל.²⁴

69. מאמרה של טובי פינסטר מציג את תוצאותיה השליליות של הגישה התכנונית המודרנית אשר מתעלמת מהשונות התרבותית של קבוצות מיעוט, במקרה הזה על חיי היומיום של הנשים הבדוויות ביישובים המוכרים, ובלשונה של פינסטר:²⁵

...the procedural, modernized planning process does not consider cultural contractions of space. Bedouin towns built in this way created a situation of increased control over Bedouin women. Moreover, the state 'modernity project' for the resettlement of the Bedouin exemplifies the use of planning schemes as a means of control over an ethnic group [...] the modernity project in the Negev has threatened Bedouin culture by producing high residential density, increasing the likelihood of undesirable encounter for Bedouin women, and thereby supplanting deeply engrained cultural codes concerning women's modesty. (pp: 230)

70. בנוסף, לפי התוכנית, 15% מהאוכלוסייה הערבית אמורים למצוא פתרון פוטנציאלי בתוכניות הקיימות. התוכנית אינה מבהירה מה הכוונה לתוכניות קיימות, האם מדובר בתוכניות ליישובים המוכרים, או ליישובים המתוכננים, שאמורים גם לקלוט 35% מאוכלוסיית היישובים הבלתי מוכרים. האבסורד הוא שעבור כ- 10% מאוכלוסיית היישובים הבלתי מוכרים אין פתרונות, על פי התוכנית.

71. יצוין, כי מדיניות תכנונית מפלה של העברה וריכוז, לא נעלמה מעיניהן של ועדות או"ם שונות. בדו"ח של הועדה לביעור כל צורות האפליה הגזעית (CERD) האחרון מתאריך 9.3.2007, הביעה הועדה הנ"ל את דאגתה בדבר העברתם וריכוזם של תושבי היישובים הבלתי מוכרים ליישובים קיימים, כדלקמן:

25. The Committee expresses concern about the relocation of inhabitants of unrecognized Bedouin villages in the Negev/Naqab to planned towns. While taking note of the State party's assurances that such planning has been undertaken in consultation with Bedouin representatives, the Committee notes with concern that the State party does not seem to have enquired into possible alternatives to such relocation, and that the lack of basic services

²⁴ ראו לדוגמא:

Sandercock, Leonie, 'When strangers become neighbors: managing cities of difference', Planning Theory and Practice, 1, 1 (2002), pp; 13-20.

Yiftachel, Oren, and Yacobi, Haim, 'Urban Ethnocracy: ethnicization and the production of space in an Israeli 'mixed city'', Society and Space, 21, (2003), pp. 673-693.

Fenster, Tovi, 'Space for Gender: Cultural roles of the forbidden and the permitted', Environment and planning D: Society and Space, 17, (1999), 227-246.,

²⁵ Fenster, Tovi, 'Space for Gender: Cultural roles of the forbidden and the permitted', Environment and planning D: Society and Space, 17, (1999), 227-246.,

provided to the Bedouins may in practice force them to relocate to the planned towns. (Articles 2 and 5 (d) and (e))²⁶

72. הועדה המליצה לממשלת ישראל, באופן ברור ומפורש, להכיר ביישובים הבלתי מוכרים, להכיר בזכויותיהם של תושבי אותם יישובים לבעלות על הקרקע ובזכותם לפתח את הקרקע ולהשתמש בה, כדלקמן:

The Committee recommends that the State party enquire into possible alternatives to the relocation of inhabitants of unrecognized Bedouin villages in the Negev/Naqab to planned towns, in particular through the recognition of these villages and the recognition of the rights of the Bedouins to own, develop, control and use their communal lands, territories and resources traditionally owned or otherwise inhabited or used by them. It recommends that the State party enhance its efforts to consult with the inhabitants of the villages and notes that it should in any case obtain the free and informed consent of affected communities prior to such relocation.²⁷

(ההדגשה במקור)

73. ועוד, ועדת האו"ם לעניין הזכויות הכלכליות, החברתיות, והתרבותיות, ציינה במסקנותיה ממאי 2003 כי היא ממשיכה להיות מודאגת, כפי שהיתה, מהגישה התכנונית כלפי התושבים הערבים, במיוחד, כלפי התושבים בכפרים הלא מוכרים בנגב. הועדה, ביקשה באופן מפורש כי כפרים אלה יוכרו, וכי שירותים בסיסיים יסופקו להם לאלתר:

43. The Committee further urges the State party to recognize all existing Bedouin villages, their property rights and their right to basic services, in particular water, and to desist from the destruction and damaging of agricultural crops and fields, including in unrecognized villages. The Committee further encourages the State party to adopt an adequate compensation scheme that is open to redress for Bedouins who have agreed to resettle in "townships".²⁸

---

²⁶ ראו: Concluding observations of the committee on the elimination of racial discrimination – Israel, p. 6

²⁷ ראו: Concluding observations of the committee on the elimination of racial discrimination – Israel, p. 6

²⁸ ראו: Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Israel (May 2003)

[http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/b313a3503107f1e6c1256d33002cea38?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/b313a3503107f1e6c1256d33002cea38?Opendocument)

פיתוח כלכלי מפלה

74. התוכנית אמורה להוות כלי ומנוף לפיתוח כלכלי עבור כלל האוכלוסייה במרחב התכנון, ובמיוחד עבור הקבוצות החלשות מבחינה כלכלית, ובין היתר, עבור האוכלוסייה הערבית הבדווית בנגב, שהתוכנית חייבת להשקיע מאמץ רב על מנת לצמצם את הפערים הקיימים בינה לבין האוכלוסייה היהודית וכן לתרום להעלאת הרמה הכלכלית והחברתית שלה.

75. הפערים הכלכליים, בין האוכלוסייה הערבית לבין האוכלוסייה היהודית משתקפים, קודם כל, ברמה החברתית-כלכלית של שבעת המועצות המקומיות הערביות באזור, כאשר כולן נמצאות באשכול הכי נמוך בסולם האשכולות הסוציו-אקונומיים (אשכול 1). לשם הבהרת חומרת המצב, להלן מספר נתונים על המצב הכלכלי בישובים אלה:

א. לפי לשכת שירותי התעסוקה, אחוז האבטלה בקרב האוכלוסייה הערבית בדווית בנגב הנו גבוה ביותר ומגיע ל- 14.7%, וזאת יחסית לאחוז האבטלה בנגב, 7%, ולאחוז האבטלה הארצי, 3.4% (נכון לאוגוסט 2006).²⁹ אנו משערים ששיעור האבטלה בפועל הנו גבוהה בהרבה מכך, במיוחד בקרב הנשים שרובן אינן נרשמות בלשכות התעסוקה.

ב. אחוז הערבים בדווים בנגב המשתתפים בכוח העבודה האזרחי³⁰ מגיע ל- 29.5%, כאשר בקרב הנשים הבדוויות אחוז זה הינו נמוך יותר ומגיע רק ל- 7.4%. במקביל, אחוז המשתתפים בכוח העבודה האזרחי בנפת באר שבע מגיע ל- 51.7%, ואחוז הנשים המשתתפות הינו 46.7%.³¹

ג. השכר הממוצע השנתי של שכירים, בקרב האוכלוסייה הערבית בדווית בנגב מגיע רק ל- 3,448 ₪ (נתון זה מתייחס אך ורק לשבע המועצות המקומיות) כאשר הממוצע בקרב סך כל השכירים בנפת באר שבע, הוא כמעט כפול ומגיע ל- 6,653 ₪. הנתון המחריד ביותר הוא השכר הממוצע השנתי של שכירות נשים בדוויות, אשר מגיע ל- 1,637 ₪ בלבד.³²

76. נתונים אלה מבהירים מחד את המצב הקשה ואת האפליה החמורה הקיימת, ומאידיך את הצרכים הגדלים בחלוף הזמן, הן מחמת המצב הקיים והן מחמת קצב גידול האוכלוסייה. על אף האמור לעיל, מצב קשה זה אינו מתבטא בצורה נאותה בתוכנית המוצעת. על אף שהתוכנית, מודה בצורך "לנסח **מדיניות פיתוח** ייחודית למרחב שבתכנון [...]" עבור האוכלוסייה הבדווית בנגב.

77. לאור האמור לעיל, מן הראוי היה שהתוכנית תשקיע מאמץ רב יותר ותגבש תוכנית כלכלית מיוחדת לאוכלוסייה הערבית בדווית בדרום, אשר תיקח בחשבון את המאפיינים החברתיים

²⁹ עיבוד נתוני דוח לשכת שירותי התעסוקה לחודש יולי 2007 <http://taasuka.gov.il/>

³⁰ כוח עבודה אזרחי – הם אנשים בני 15 ומעלה, שהיו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" ב"שבוע הקובע" (הוא השבוע המסתיים בשבת שלפני בוא הפוקד למשק הבית)

³¹ אתר לשכת שירותי התעסוקה http://www.cbs.gov.il/y_labor/2005/08_01.xls

³² ז'ק בנדלק, ממוצעי שכר והכנסה לפי משתנים כלכליים שונים 2002 - 2003, המוסד לביטוח לאומי, אוקטובר 2005, ירושלים.

והכלכליים הקיימים ואת המאפיינים התרבותיים של האוכלוסייה, ותגבש תוכנית מיוחדת, יצירתית ושונה אך צודקת, שביכולתה לנצל אותם מאפיינים ותביא לפיתוח כלכלי נאות ואמיתי.

78. אחת ההנחות של עבודת צוות התכנון היתה כי "מטרופולין באר שבע ימשיך להתבסס על חקלאות ותעשייה כענפי ייצוא מובילים."³³ לא נראה כי המתכננים הניחו כי האוכלוסייה הערבית בנגב יכולה להשתלב בצורה נאותה באותם ענפים, וזאת מהסיבות להלן:

א. לפי תשריט ייעודי קרקע רוב השטחים המיועדים לחקלאות מרוכזים במערב צפון המטרופולין. כידוע חקלאות היא חלק מרכזי מפרנסתם של הערבים בנגב, חלק מאופי וסגנון החיים שלהם, מיקומם של השטחים החקלאיים רחוק ממקום וממרכז החיים של האוכלוסייה הערבית יש בו בכדי לפגוע קשות בפרנסתם ובכלכלתם ובאפשרויות ההשתלבות בענפים כלכליים אלה.

ב. בנוסף, רמת ההשכלה בקרב האוכלוסייה הערבית היא נמוכה יחסית, ומעט מאוד יחסית משתלבים בהשכלה הגבוהה. משמעו של פיתוח והקמת אזורי תעשייה, ובמיוחד אלו המתקדמים מביניהם, הוא הוספת מקומות תעסוקה לאוכלוסייה בעלת רמת השכלה והכשרה מקצועית גבוהה, ולא דווקא לאוכלוסייה הערבית בדוויית בנגב, במיוחד הנשים.

79. בנוסף לכך, מאחר והתוכנית איננה נותנת מענה ופתרון הולם לבעיית הכפרים הבלתי מוכרים, אשר מאכלסים, כאמור, כמחצית מהאוכלוסייה הערבית בנגב, משמעותו של עניין זה הינה אי פיתוח תשתיות ותחבורה ציבורית המקשרת את אותם ישובים לסביבתם, למוסדות חינוך גבוהה, וכמובן למקומות תעסוקה. דבר זה, יגרום לקשיי נידות למקומות עבודה אפשריים ובמיוחד בקרב הנשים הבדוויות ולכן לקיבוע המצב הקיים.

80. לאור האמור לעיל, אין ביכולתה של התוכנית להביא לפיתוח כלכלי צודק ושוויוני, דבר אשר יגרום להמשך ואף החמרת המצב החברתי והכלכלי הקשה הקיים ולהגדלת הפערים הקיימים.

אי שיתוף הציבור בתהליך התכנון

81. לתכנון בכלל, ולתכנון מחוזי בפרט, יש השפעה רבה על חיי היומיום של התושבים המתגוררים במרחב התכנון, כאשר התכנון קובע את השימושים השונים במרחב המחיה לטווח זמן מסוים, במקרה של התוכנית דן עד שנת 2020. לכן, שיתוף הציבור בתהליך התכנון הינו כלי חשוב וחיוני המאפשר תכנון יותר טוב ויעיל המתאים לצרכיהם ולאופי החיים של תושבי המקום המתוכנן. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בקבוצה מיעוט יליד השונה מקבוצת הרוב מבחינה תרבותית וחברתית, ואכן צרכיו ודרישותיו שונים.

³³ ראו הערה מס' 13 לעיל, עמ' 43.

82. הרבה נכתב על שיתוף הציבור, ולא רק ככלי דמוקרטי, אלא גם ככלי שיש ביכולתו לבטא בצורה נכונה ואמיתית את הצרכים והדרישות השונים של קבוצות האוכלוסייה השונות, מאחר והם חלק אינטגרלי במרחב שהם חיים בו ולכן חייבים להיות חלק אינטגרלי בתכנון ועיצובו של אותו מרחב. בתהליך שיתוף הציבור, תושבי המרחב ומשתמשיו, אמורים להשמיע את קולם על מנת להשפיע על מרחב המחיה שלהם ועל מנת שעיצוב המרחב בו הם חיים יבטא את רצונותיהם.

83. אף הניסיון הבינלאומי מלמד, שבשנים האחרונות שיתוף הציבור בתהליכי התכנון התקדם בצורה משמעותית במדינות המערביות וצפון אמריקה והוא משחק תפקיד חשוב בתרבות השלטונית הארצית והמקומית של מדינות אלה (גיבארין, 2003).³⁴

84. כך למשל, מוסדות התכנון האמריקאיים הרחיבו מרצונם את אפשרויות השיתוף בנושאי תכנון וסביבה (White, 2001).³⁵ בבריטניה, הממשל המרכזי מערב את הציבור הרחב בסוגיות חשובות שונות ומפעיל לצורך זה שיטות מגוונות כמו: "הפנל של העם" (People's Panel), תכנית מחשבה תחילה (Foresight) ודרך הקו-הפתוח של "הפורום הדמוקרטי" (Democracy Forum). בנוסף לכך, הממשל המרכזי מבקש בשנים האחרונות מהרשויות המקומיות להתייעץ עם הציבור ולשתפו בקבלת החלטות בנושאים חשובים כמו: אספקת שירותי ציבור, תכנון קהילתי, ביטחון הקהילה ובסוגיות פוליטיות שונות (Lowndes et. al., 2001).³⁶

85. לאור האמור לעיל, זכותם של תושבי הנגב, ערבים ויהודים, להיות חלק מעיצוב המרחב שבו הם חיים, וחובתם של מוסדות התכנון ועורכי התוכנית לשתפם ולהתחשב בראייתם בתהליך עיצוב המרחב ועתידו.

86. למרות כל האמור לעיל, עורכי התוכנית לא מצאו לנכון לשתף את הציבור הערבי בנגב, בצורה נאותה בתהליך התכנון. אומנם נציגים ערבים השתתפו בוועדת ההיגוי ובוועדות השונות של התוכנית, אך "שיתוף" זה, לא נלקח בחשבון ועל כן איננו מבטא במוצר הסופי את דרישותיהם של אותם משתתפים ואינו נחשב לשיתוף ציבור נאות ונכון.

87. בתהליך התכנון של התוכנית הוקמו ארבע קבוצות דיון נושאיות בהיבטים הבאים: כלכלת המטרופולין, שיתוף מטרופוליני, הסדרת התיישבות הבדווים, ואיכות הסביבה והנוף. מטרת תהליך זה, כפי שבא לידי ביטוי במסמכי התוכנית, היא:

³⁴ ראו: גיבארין, יוסף (2003). השתתפות ציבורית מתנגדת: התארגנות היישובים הבלתי מוכרים בנגב. אצל צ'רצ'מן ארזה ואלישבע סדן, *השתתפות הדרך שלך להשפיע*. קו אדום: הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 230-246.

³⁵ White S.S. (2001) Public participation and organizational change in Wisconsin land use management. *Land Use policy*, Vol. 18(4): 341-350.

³⁶ Lowndes V., Pratchett L. and Stoker G. (2001) Trends in public participation: part 2 – citizens' perspectives. *Public Administration*, Vol. 79, no. 2: 445-455.

להעשיר את צוות התכנון ואת ועדות העבודה וההיגוי ... לאתר את העמדות, ההסכמות ואת חילוקי הדעות לגבי הנושאים השונים שיעלו לדיון. בהמשך יעשה ניסיון לגשר ככל האפשר בין חילוקי הדעות. (ההדגשה לא במקור)

מצ"ב העתק ממסמכי התוכנית, כנספח מ/7.

88. התהליך בפועל קיבל משמעות הרחוקה מלהוות שיתוף ציבור אמיתי. כך לצורך הדגמה, בקבוצת הדיון בנושא "הסדרת התיישבות הבדווים", הוזמנו והשתתפו מספר של נציגים ערבים ונציגים של ארגונים שונים. אחד הנושאים שהועלה באותם דיונים היה קביעת קריטריונים להסדרת התיישבות הבדווית בנגב, והמשתתפים הציעו שורה של קריטריונים, מהם: אוכלוסייה קיימת, היינו, שקיומה של אוכלוסייה במקום קבע, הוא "תנאי סף לעצם הדיון בעתידה", וקריטריון נוסף הוא זיקה חברתית של קבוצות אוכלוסייה.³⁷

89. אומנם צוות התכנון כינס קבוצה של אנשים, נציגים של תושבים ונציגים של ארגונים שונים, בנוסף לנציגי משרדי ממשלה שונים, אך, בתוצר הסופי של התוכנית, שני הקריטריונים המפורטים למעלה שהוצגו על ידי המשתתפים, לא נשקלו ולא לקחו בחשבון. הרי התשריט לא הכיר בכל היישובים הבדווים הקיימים ושעומדים בקריטריון הראשון, כתנאי סף להסדרת נושא התיישבות הבדווית. ועוד התוכנית לא התייחסה כלל לקריטריון השני, כאשר היא מציעה ריכוזם של קבוצות שונות במרחב אחד, קבוצות שאין בינן זיקה חברתית ומשפחתית, ריכוז שנכשל בעבר.

90. בנוסף לכך, בוועדת העבודה היו שני נציגים ערבים, ובצוות התכנון, שכלל 24 מקצועיים היו שני אנשי מקצוע ערבים. אנשי מקצוע אלה הם חלק מצוותים גדולים, אשר עסקו רק בנושאים ספציפיים, ולא היו חלק מהתכנון הכולל ורחוקים ממעמד קבלת ההחלטות בקשר לתוכנית.

91. העדר ייצוג הולם של אנשי מקצוע ערביים בצוות התכנון ובוועדת העבודה, שני גופים שדרכם מיוצר המוצר הסופי של תהליך התכנון, גרם לאי מתן ביטוי לעמדותיהם וצרכיהם של התושבים הערבים בנגב בתוכנית המוצעת.

92. ועוד, מאחר ועניין לנו באוכלוסייה מופלית לרעה מאז קום המדינה, ומאחר ומדובר באוכלוסייה ילידה שהיא שונה מבחינה תרבותית וחברתית, היה על מוסדות התכנון, להתאמץ יותר ולשתף את אותה אוכלוסייה בצורה נאותה, כך שתהיה חלק אינטגרלי מקבלת ההחלטות בכל הנוגע למרחב המחיה שלה.

³⁷ ראו העתק מ"קבוצת דיון נושאית הסדרת התיישבות הבדואים – דיון שני", נספח מ/4.

לסיכום

מכלל האמור לעיל מתבקשת המסקנה כי התוכנית אינה ברת יישום בין היתר מהטעמים להלן:

- התוכנית מתעלמת ואיננה משקפת את המצב הקיים;
- התוכנית לוקה בחוסר סבירות קיצונית, פוגעת בעקרונות השוויון ובעקרונות הצדק החלוקתי;
- התוכנית איננה ממלאת אחר הוראות והחלטות המועצה הארצית לתכנון ובניה ואינה מגשימה את מטרותיה ויעדיה;
- התוכנית מתעלמת מהיישובים הערביים הבלתי מוכרים הקיימים;
- התוכנית ממקדת את משאבי הפיתוח במוקדי צמיחה יהודיים, ומתעלמת מצורכי האוכלוסייה הערית הייחודיים בהקשר הפיתוח הכלכלי;
- התוכנית איננה מגשימה את המטרות הנקובות בסעיף 55 לחוק התכנון והבניה ואיננה קובעת תנאים נאותים למחוז מבחינת התעסוקה.

לאור כל האמור לעיל, יישומה של התוכנית מייצר קונפליקטים אתניים ברורים בין יהודים וערבים, בייחוד לאור האפליה בחלוקת משאבי התכנון והפיתוח במחוז.

על כן, מתבקשת המועצה הארצית לקבל התנגדות זו ולהורות על ביטול הפקדתה והחזרת התוכנית לתכנון מחדש והפעם תוך שמירה על עקרונות התכנון, ובין היתר, עקרון שיתוף הציבור, השוויון, הסבירות, המידתיות, השקיפות, ייצוג הולם וכן הוראות החוק. על התוכנית יהיה, בראש וראשונה, למצוא פתרון הולם ומקובל לבעיית הכפרים הבלתי מוכרים באזור הנגב ולתת ביטוי מלא לרצונות ושאיפות האוכלוסייה הערבית בעניין זה.

סוהאד בשארה
עורכת דין

הנא חמדאן
מתכנתת ערים ואזורים